https://doi.org/10.32849/2409-9201.2026.26.25

УДК 342.7. 305:351 UDC

ГАРМОНІЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ З ПРАВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Максим САРНАВСЬКИЙ

аспірант

Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

HARMONIZATION OF UKRAINIAN LEGISLATION ON GENDER POLICY WITH EUROPEAN UNION LAW: REGULATORY AND LEGAL FOUNDATIONS

Maksym SARNAVSKYI

Postgraduate Student

Academician F.H. Burchak Scientific Research Institute of Private Law and Entrepreneurship of the NALS of Ukraine (Kyiv)

https://orcid.org/0009-0003-9940-8750

У статті розглянуто нормативно-правові засади гармонізації законодавства України у сфері гендерної політики з правом Європейського Союзу в контексті євроінтеграції. Особливу увагу приділено принципу рівності жінок і чоловіків. У праві Європейського Союзу він посідає важливе місце, а нормативне закріплення простежується в установчих договорах ЄС, Хартії основних прав Європейського Союзу, директивах та інших актах вторинного права. Робота ґрунтується розумінні гендерної рівності як елемента правового статусу особи і як важливої ознаки демократичного врядування, соціальної справедливості, суспільної стійкості та послідовного захисту прав людини. У зв'язку з набуттям Україною статусу держави-кандидата особливої ваги набуває узгодження національного законодавства з acquis ЄС, насамперед у питаннях недискримінації, рівних можливостей, захисту від гендерно зумовленого насильства, рівної оплати праці та поєднання професійного й сімейного життя. Окрему увагу приділено зобов'язанням України, закріпленим в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, адже саме вони задають правовий вектор подальшого оновлення національного регулювання.

The article examines the regulatory and legal framework for harmonizing Ukrainian legislation in the field of gender policy with European Union law in the context of European integration. Particular attention is paid to the principle of equality of women and men. In European Union law, it occupies an important place, and its normative consolidation can be traced in the EU founding treaties, the Charter of Fundamental Rights of the European Union, directives and other acts of secondary law. The work is based on the understanding of gender equality as an element of the legal status of a person and as an important sign of democratic governance, social justice, social stability and consistent protection of human rights. In connection with Ukraine's acquisition of the status of a candidate country, the harmonization of national legislation with the EU acquis acquires special importance, primarily in the areas of non-discrimination, equal opportunities, protection against gender-based violence, equal pay and reconciliation of professional and family life. Particular attention is paid to Ukraine's obligations enshrined in the Association Agreement between Ukraine and the European Union, as they set the legal vector for further updating of national regulation.

У ході дослідження розглянуто процес формування української нормативної бази у сфері гендерної рівності. Окрему увагу приділено конституційним засадам, спеціальному законодавству про рівні права та можливості жінок і чоловіків, антидискримінаційному регулюванню, правовим механізмам протидії домашньому насильству та стратегічним актам державної політики. Окремо розкрито зміст трьох взаємопов'язаних процесів, через поєднання яких і розкривається правова природа гармонізації. Гармонізація постає як загальний інтеграційний орієнтир права ЄС, апроксимація пов'язується з наближенням законодавства держави-кандидата до acquis, імплементація стосується впровадження відповідних норм у національний правопорядок. У підсумку обґрунтовано висновок про потребу цілісної моделі гармонізації, здатної забезпечити не формальне коригування окремих нормативних актів, а послідовну перебудову правового регулювання, інституційних механізмів і практики реалізації принципів рівності та недискримінації. Практичну перспективу роботи пов'язано з подальшим розвитком українського законодавства у напрямах прозорості оплати праці, гендерного балансу в керівних органах, удосконалення механізмів протидії насильству щодо жінок і розвитку правових гарантій балансу між професійним і сімейним життям.

Ключові слова: права людини, гендерна політика, гендерна рівність, гармонізація законодавства, адаптація законодавства, право Європейського Союзу, acquis communautaire, європейська інтеграція, недискримінація.

The study examines the process of forming the Ukrainian regulatory framework in the field of gender equality. Particular attention is paid to constitutional principles, special legislation on equal rights and opportunities for women and men, anti-discrimination regulation, legal mechanisms for combating domestic violence, and strategic acts of state policy. The content of three interrelated processes is separately disclosed, through the combination of which the legal nature of harmonization is revealed. Harmonization appears as a general integration guideline of EU law, approximation is associated with the approximation of the legislation of the candidate country to the acquis, implementation concerns the introduction of relevant norms into the national legal order. As a result, the conclusion is substantiated about the need for a holistic model of harmonization, capable of ensuring not a formal adjustment of individual regulatory acts, but a consistent restructuring of legal regulation, institutional mechanisms and practice of implementing the principles of equality and non-discrimination. The practical perspective of the work is associated with the further development of Ukrainian legislation in the areas of transparency of wages, gender balance in governing bodies, improvement of mechanisms for combating violence against women and development of legal guarantees of balance between professional and family life.

Keywords: human rights, gender policy, gender equality, harmonization of legislation, adaptation of legislation, European Union law, acquis communautaire, European integration, non-discrimination.

Постановка проблеми. Забезпечення гендерної рівності належить до базових засад сучасної правової держави та посідає важливе місце у системі захисту прав людини. У праві Європейського Союзу принцип рівності жінок і чоловіків розглядається як одна з базових цінностей і важлива ознака демократичного врядування. Його закріплено в установчих договорах Європейського Союзу, Хартії основних прав Європейського Союзу, численних директивах та інших актах вторинного права.

Для України, яка рухається шляхом європейської інтеграції, особливої ваги набуває узгодження національного законодавства з правом Європейського Союзу у сфері гендерної рівності та недискримінації. Відповідні зобов'язання випливають із статті 419 «Угоди про

асоціацію між Україною, з однією сторони, та Європейським Союзом та Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 27.06.2014 (далі – Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом), якою сторони зобов'язуються «забезпечувати рівні можливості для жінок і чоловіків у сфері зайнятості, освіти, навчання, економіки та суспільного життя» [1] та із загальної стратегії адаптації національного законодавства до acquis communautaire.

Попри сформовану базову нормативну основу у сфері забезпечення гендерної рівності, сучасний стан національного законодавства свідчить про наявність низки системних проблем. Нормативне регулювання залишається фрагментарним і лише частково відповідає вимогам acquis Європейського Союзу. Тому подальша апроксимація законодавства та вдосконалення механізмів його реалізації набувають особливої ваги.

Питання забезпечення гендерної рівності та узгодження національного законодавства з правом Європейського Союзу вже тривалий час перебуває у полі зору вітчизняних і зарубіжних науковців. Зокрема, проблеми формування гендерної політики та механізмів її реалізації у праві Європейського Союзу досліджували Т. Герасимчук, І. Сікорська, О. Радишевська та інші автори, праці яких присвячено нормативним засадам забезпечення гендерної рівності в європейському правовому просторі.

Окремі аспекти гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу, зокрема у сфері соціальної політики та недискримінації, уже висвітлювалися у працях О. Бондаренко, А. Олефіренка та інших учених. У науковій літературі помітне місце посідає вивчення практичної реалізації гендерної політики в Європейському Союзі. Водночас понятійно-категоріальному апарату приділялося недостатньо уваги, хоча застосовувані юридичні дефініції є важливими для створення і функціонування ефективної нормативної бази та дієвих правозастосовних механізмів.

У зв'язку і цим **мета** статті полягає у з'ясуванні нормативно-правової природи гармонізації законодавства України щодо гендерної політики з правом Європейського Союзу, розкритті змісту категорій «гармонізація», «апроксимація» та «імплементація», систематизації джерел права ЄС і національного законодавства України у цій сфері.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Формально-юридичний метод використано для опрацювання нормативної бази ЄС та України у сфері гендерної рівності. Порівняльно-правовий метод покладено в основу зіставлення підходів Європейського Союзу й України до правового регулювання гендерної політики.

Результати дослідження підтвердили потребу комплексної гармонізації законодавства України щодо гендерної політики з правом Європейського Союзу. Проведений аналіз засвідчив, наскільки зближення з європейськими стандартами виходить за межі простого оновлення нормативної бази, адже реальний результат визначається узгодженою державною роботою у сфері нормотворення. Обґрунтовано потребу подальшого розвитку українського законодавства з урахуванням acquis ЄС у кількох напрямах. Йдеться про скорочення розриву в оплаті праці жінок і чоловіків, досягнення гендерного балансу в керівних органах, протидію гендерно зумовленому насильству та запровадження механізмів поєднання професійного й сімейного життя. Реалізація окреслених кроків сприятиме зміцненню організаційних засад втілення принципів рівності та недискримінації.

Виклад основного матеріалу. У XXI ст. проблема забезпечення гендерної рівності все ще залишається глобальною. Принцип гендерної рівності спирається на ідеї прав людини та соціальної справедливості. Реалізація принципу становить необхідну умову для сталого розвитку, зміцнення демократичних інституцій, економічного зростання, соціальної згуртованості й суспільної стійкості [2, с. 7].

Хартія основних прав Європейського Союзу прямо закріплює рівноправність жінок і чоловіків як обов'язкову вимогу для всіх сфер суспільного життя, передусім для зайнятості, трудових відносин і оплати праці. Разом із тим право ЄС допускає застосування спеціальних заходів на користь статі, яка представлена недостатньо [3, с. 7].

Підписання і ратифікація Угоди про асоціацію з Європейським Союзом засвідчили відданість України демократичним європейським цінностям і водночас поклали на державу відповідальність. Зокрема «враховувати питання рівності між чоловіками і жінками при розробці та впровадженні законів, постанов, адміністративних положень, політики і заходів» [4].

Понятійні засади правової інтеграції у праві ЄС.

Незважаючи на суттєвий прогрес держав-членів Європейського Союзу у нормативному забезпеченні гендерної рівності, на практиці зберігаються прояви структурної нерівності. У доктрині права Європейського Союзу сформувалася система взаємопов'язаних категорій правової інтеграції – «*harmonization*», «*approximation*» та «*implementation*». Вони відображають різні рівні зближення національного законодавства з правом ЄС.

Термін «гармонізація» має безпосереднє підґрунтя у первинному праві ЄС. У праві Європейського Союзу гармонізація законодавства пов'язується з повноваженнями Союзу щодо «зближення законодавчих, регуляторних та адміністративних положень держав-членів спрямованих на створення та функціонування внутрішнього ринку» [5].

Отже, гармонізація в праві ЄС розглядається, як процес зближення національної правової системи шляхом встановлення спільних стандартів права, обов'язкових для держав-членів, для досягнення забезпечення єдності у праві Європейського Союзу. Водночас у ширшому контексті правової інтеграції цей процес реалізується через взаємопов'язані механізми, зокрема «a*pproximation*» та «*implementation*», які відображають різні стадії та інструменти наближення національного законодавства до acquis Європейського Союзу.

Апроксимація, в свою чергу, є ключовим елементом правової інтеграції держав-кандидатів і прямо закріплена в міжнародно-правових зобов'язаннях України. Зокрема, відповідно до «Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом» «апроксимацією» є поступове наближення та узгодження національного законодавства з «acquis» Європейського Союзу.

Хоча зі здійсненого аналізу наукових та нормативних джерел можна стверджувати, що багато науковців, серед яких І. В. Яковюк, Р. Б. Хорольський, С. В. Грищак та інші, зауважують термінологічну плутанину у зв'язку з неякісним перекладом текстів міжнародно-правових актів України [6].

Отже, термін «*approximation*» у різних контекстах перекладається як «наближення», «адаптація», «гармонізація» або навіть «апроксимація» [6, с. 628]. Розбіжність у вживанні породжує додаткові труднощі під час визначення точного значення. Відсутність єдиної термінологічної стратегії призводить до семантичної невизначеності й може ускладнювати правозастосування та відповідність національного законодавства вимогам «acquis communautaire».

Водночас термін «імплементація» зустрічається в міжнародному та українському законодавствах. В українському законодавстві він пов'язується з виконанням державою міжнародно-правових зобов'язань [7].

У міжнародному праві його зміст випливає з принципу pacta sunt servanda, закріпленого у Віденській конвенції про право міжнародних договорів, відповідно до якого чинні договори є обов'язковими та підлягають добросовісному виконанню [8].

У праві Європейського Союзу імплементація виявляється в обов'язку держав забезпечити досягнення визначеного результату. «Для виконання повноважень Союзу установи ухвалюють регламенти, директиви, рішення, рекомендації та висновки, які мають різний вплив на законодавство країн-учасниць» [5].

Стаття 288 Договору про функціонування Європейського Союзу надає характеристику актам, регламент має загальне застосування. Він є обов'язковим у повному обсязі та повинен прямо застосовуватися в усіх державах-членах. Директива є обов'язковою щодо результату, якого необхідно досягти, для кожної держави-члена, якій її адресовано, проте залишає національним органам влади вибір форми та засобів. Рішення є обов'язковим у повному обсязі. Якщо рішення визначає тих, кому воно адресовано, воно є обов'язковим лише для них. Рекомендації та висновки не є зобов'язальними [5].

Отже імплементація це «спеціальна законодавча процедура перетворення норм міжнародного права на норми внутрішнього права» [9, с. 19]

Здійснивши аналіз термінів, можна дійти висновку, що «для досягнення членства в ЄС Україні необхідно провести апроксимацію свого законодавства до стандартів ЄС, що є обов'язковим та найважливішим етапом у цьому процесі. Потреба в удосконаленні українського законодавства у сфері соціальної політики та зайнятості охоплює кілька важливих напрямів. Йдеться про усунення недоліків трудового законодавства, наближення його до acquis ЄС, врегулювання неофіційного працевлаштування й заборгованості із заробітної плати, розвиток соціального діалогу та узгодження правового регулювання з вимогами ЄС у сфері гендерної рівності» [10, с. 166].

Первинне та вторинне право ЄС у сфері гендерної рівності.

Правове регулювання гендерної рівності в Європейському Союзі ґрунтується на системі норм первинного та вторинного права ЄС, які формують основу для реалізації принципу рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у державах-членах та країнах-кандидатах.

До джерел первинного права, що закріплюють принцип гендерної рівності, належать положення Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу, а також Хартія основних прав Європейського Союзу. Зокрема, статті 2 та 3 (3) Договору про Європейський Союз визначають рівність між жінками і чоловіками однією з фундаментальних цінностей ЄС. У свою чергу, статті 8, 19, 153 та 157 Договору про функціонування Європейського Союзу передбачають інтеграцію принципу гендерної рівності в усі політики Союзу, боротьбу з дискримінацією та забезпечення рівної оплати праці за рівну роботу. Важливе значення має також Хартія основних прав Європейського Союзу, зокрема її статті 7, 8, 14, 15, 16 та 20–35. Зазначені статті закріплюють принцип рівності, заборону дискримінації та гарантії соціальних прав.

Нормативне регулювання гендерної політики в ЄС розкривається через низку директив Європейського Союзу. Їх можна віднести до вторинних джерел права. Серед найбільш важливих варто виокремити Директиву 79/7/ЄЕС про поступове впровадження принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у питаннях соціального забезпечення, Директиву 2000/43/ЄС про імплементацію принципу рівного ставлення незалежно від расового чи етнічного походження та Директиву 2000/78/ЄС із загальними рамками рівного ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності.

Важливе місце у правовому регулюванні посідають Директива 2003/88/ЄС щодо окремих аспектів організації робочого часу, Директива 2004/113/ЄС про рівне ставлення до чоловіків і жінок у доступі до товарів і послуг та Директива 2006/54/ЄС про реалізацію принципу рівних можливостей і рівного ставлення до жінок і чоловіків у сфері зайнятості. Подальший розвиток правового регулювання простежується у Директиві 2010/41/ЄС про застосування принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у сфері самозайнятості, Директиві 2009/38/ЄС про заснування Європейської робочої ради для інформування та консультування працівників, Директиві 2019/1152 про прозорі та передбачувані умови праці та Директиві 2019/1158 про баланс між роботою й особистим життям батьків та опікунів.

До новіших інструментів належать Директива 2022/2041 про адекватну мінімальну заробітну плату, Директива 2023/970 про забезпечення принципу рівної оплати праці через механізми прозорості оплати та Директива 2024/2831 про поліпшення умов праці осіб, зайнятих через цифрові платформи [11].

Стан нормативно-правового забезпечення гендерної політики в Україні та напрями його апроксимації до права ЄС.

Відповідно до Угоди про Асоціацію з Європейським Союзом та Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з однієї сторони, та Україною, з іншої сторони, Україна зобов'язується поступово здійснити апроксимацію свого законодавства до законодавства ЄС у частині антидискримінаційної та гендерної рівності протягом 4 років: Директива Ради 2000/43/ЄС від 29 червня 2000 року про впровадження принципу рівного ставлення до осіб незалежно від расового чи етнічного походження,

Директива Ради 2000/78/ЄС від 27 листопада 2000 року про встановлення загальних рамок для рівного ставлення у сфері зайнятості та професій [1].

У межах трьох років з дати набрання чинності Угодою: Директива Ради 2004/113/ЄС від 13 грудня 2004 року про впровадження принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у доступі до товарів і послуг та їх постачання, Директива Ради 96/34/ЄС від 3 червня 1996 року про рамкову угоду про батьківську відпустку, укладену UNICE, CEEP та ETUC, Директива Ради 92/85/ЄЕС від 19 жовтня 1992 року про запровадження заходів для заохочення покращення безпеки та гігієни праці вагітних працівниць та працівниць, які нещодавно народили або годують грудьми (десята окрема Директива у значенні статті 16(1) Директиви 89/391/ЄЕС), Директива Ради 79/7/ЄЕС від 19 грудня 1978 року про поступове впровадження принципу рівного ставлення до чоловіків і жінок у питаннях соціального забезпечення [1].

Українська нормативно-правова база у сфері забезпечення гендерної рівності охоплює конституційні, законодавчі та підзаконні гарантії. Конституція України закріплює принцип рівності громадян у правах і свободах незалежно від статі у статті 24. Назване положення становить основу галузевого регулювання. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» [12] визначає концепцію рівних можливостей та інструменти державної політики у сфері забезпечення гендерної рівності. Водночас Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» [13] закладає загальну анти-дискримінаційну правову основу та окреслює базові орієнтири державної політики у сфері рівності. Окреме місце посідає Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [14], спрямований на правове врегулювання питань, пов'язаних із гендерно зумовленим насильством. Важливим міжнародно-правовим кроком для України стала ратифікація у 2022 році Конвенції Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству, більш відомої як Стамбульська конвенція [15].

Також варто зазначити, що на стратегічному рівні державна політика реалізується через Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків до 2030 року (схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 року № 752-р, а також зміни до неї внесені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.05.2025 № 439-р) [16], Національну стратегію щодо зменшення гендерного розриву в оплаті праці до 2030 року (схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2023 року № 815-р) [17], а також оновлений операційний план заходів на 2025–2027 роки з реалізації Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2025 № 260-р)., постанова Кабінету Міністрів України №997 від 28.11.2018 «Про проведення гендерно-правової експертизи» встановлює обов'язковість оцінки нормативно-правових актів на предмет відповідності принципу рівності. Наказ Міністерства соціальної політики України № 86 від 07.02.2020 визначає порядок інтеграції гендерного підходу у нормотворчу діяльність. Водночас постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» №930 від 09.10.2020 [18] закріплює інституційні засади функціонування гендерних радників як ключового механізму реалізації державної гендерної політики.

Водночас повна апроксимація законодавства України з правом Європейського Союзу потребує подальших кроків. Серед ключових напрямів можна виокремити імплементацію положень Директиви (ЄС) 2023/970 щодо прозорості оплати праці, яка передбачає запровадження механізмів звітності роботодавців про гендерний розрив в оплаті праці та посилення контролю за дотриманням принципу рівної оплати. Важливим напрямом також є адаптація національного законодавства до вимог Директиви (ЄС) 2022/2381 щодо забезпечення гендерного балансу у керівних органах великих компаній. Також уваги потребує подальше вдосконалення кримінально-правових механізмів протидії гендерно зумовленому насильству відповідно до Директиви (ЄС) 2024/1385 про боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством. Окрім того, важливим завданням є розвиток механізмів забезпечення балансу між професійним і сімейним життям відповідно до Директиви (ЄС) 2019/1158.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, нормативно-правова природа гармонізації законодавства України у сфері гендерної політики у взаємодії з правом Європейського Союзу розкривається через поєднання трьох взаємопов'язаних процесів. Йдеться про гармонізацію як загальний інтеграційний орієнтир права ЄС, апроксимацію як форму наближення законодавства держави-кандидата до acquis ЄС та імплементацію як спосіб упровадження відповідних норм у національний правопорядок. Тому гармонізацію законодавства України у сфері гендерної політики з правом Європейського Союзу варто розглядати як складний багаторівневий правовий процес. Його зміст не обмежується формальним узгодженням національних нормативно-правових актів з acquis communautaire або імплементацією директив та інших актів вторинного права ЄС, а охоплює ширшу трансформацію правового регулювання. Система джерел права ЄС у сфері гендерної рівності включає акти первинного і вторинного права. Перспективний напрям розвитку національного законодавства полягає у формуванні цілісної моделі гармонізації гендерної політики. Її реалізація відбуватиметься у ході апроксимації законодавства України до acquis Європейського Союзу і зберігатиме практичну вагу протягом усього передвступного періоду, аж до набуття Україною членства в ЄС.

Посилання:

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 : станом на 14 жовт. 2025 р. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

2. Герасимчук Т., Сікорська І. Механізми та інструменти реалізації ґендерної політики ЄС: уроки для України. *Український Щорічник з Європейських Інтеграційних Студій.* 2024. Вип. IX. С. 4-21.

3. Хартія основних прав Європейського Союзу : Хартія Європ. Союзу від 07.12.2000. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text.

4. Directive - 2006/54 - EN - EUR-Lex.EUR-Lex–Access to European Union law URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/ ?uri=celex:32006L0054.

5. Консолідовані версії договору про Європейський Союз (вчиненого в Маастрихті 7 лютого 1992 року) та договору про функціонування Європейського Союзу (вчиненого в Римі 25 березня 1957 року). Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text.

6. Расторгуєва Н. О. Поняття «апроксимація» в євроінтеграційній термінології. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2025. Т. 34, № 1. С. 624–634. URL: https://doi.org/10.32631/vca.2025.1.49.

7. Про затвердження Методики визначення критеріїв євроінтеграційної складової державних цільових програм Мінекономіки, європ.інтеграції; Наказ, Методика від 16.03.2005 № 62. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0438-05#Text.

8. Віденська конвенція про право міжнародних договорів : Конвенція ОНН від 23.05.1969 : станом на 13 черв. 1986 р. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text.

9. Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі. Харків: Оберіг, 2012. 76 с. (Серія «Наукові доповіді»; вип. 1).

10. Олефіренко А. До питання проблематики європейської інтеграції через призму війни. *Towards a Holistic Understanding: Interdisciplinary Approaches to Tackle Global Challenges and Promotion of Innovative Solutions: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference, March 14- 15, 2024*. FOP Marenichenko V.V., Dnipro, Ukraine, 215 p.

11. Інформаційна довідка щодо соціальних надбань Європейського Союзу (до переговорного розділу 19 «Соціальна політика та зайнятість»). Дослідницька служба Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33492.pdf.

12. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 №2866-IV: станом на 19 груд. 2024 р. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text.

13. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI : станом на 30 трав. 2014 р. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text.

14. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII : станом на 19 груд. 2024 р. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text.

15. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 № 2319-IX. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20#Text.

16. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022-2024 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 12.08.2022 № 752-р : станом на 2 трав. 2025 р.Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-р#Text.

17. Про схвалення Національної стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2023-2025 роки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 15.09.2023 № 815-р: станом на 18 груд. 2025 р. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2023-р#Text.

18. Деякі питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Постанова Каб. Міністрів України від 09.10.2020 № 930. Офіційний портал Верховної Ради URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/930-2020-п#Text.

Статтю було подано	24.03.2026	The article was submitted
Статтю було доопрацьовано	11.05.2026	The article has been revised
Статтю було прийнято	14.05.2026	The article was accepted